

TERRA LIBERA

ČASOPIS HLÁSÍCÍ SE K TRADICI LAISSEZ FAIRE

květen 2004 / ročník 5

Dospěli jsme, hurá!

David Lipka

Prvního května jsme vstoupili do Evropské unie. Oslavy byly bujaré. Vyvěsily se modrozluté praporečky, politici si zařekli o historickém významu okamžiku, pyrotechnici odpálili velkolepé ohňostroje a hudebníci různých žánrů z různých zemí pozvedli společně svůj hlas na oslavu našeho přistoupení.

A je už konečně dobře. O našem blahobytu nemůže být pochyb. Zatímco do konce minulého měsíce mohl kdejaký škarohlíd zavírat oči před naší vyspělostí, nyní už je to oficiální, černé na bílém. Dospěli jsme, hurá.

S dospělostí jsou však spojeny nejen radosti, nýbrž i povinnosti. Připomíná se nám, že „statut členské země znamená kvalitativní změnu postavení ČR v Evropě a současně i zvýraznění její role v celosvětovém společenství“. A jak známo, zahrát dobře roli znamená nejen bezchybně se naučit přidělený scénář, ale také přispět něčím vlastním – samozřejmě se souhlasem režiséra. A aby to z naší strany nebyla jen bezuzdná improvizace, je vhodné si vlastní vklad do oné evropské komedie připravit.

S tímto záměrem vznikl materiál s názvem *Návrh koncepce směřování ČR v rámci Evropské unie*.

V úvodu *Návrhu koncepce směřování* se nejprve dozvíme, na čem jsme. Prosperita ČR byla dle autorů „vždy vázána především na efektivní využití lidské potenciálu a jeho kvalifikaci“. A informovanému čtenáři netřeba připomínat, že současná vysoká míra nezaměstnanosti se „efektivnímu využití“ neblíží ani vzdáleně. Chybí nám prý poptávka. Zoufat ale nemusíme, uklidňují nás politici. Očekávané zahraniční investice brzy navýší naše exporty, odpovídající multiplikátor se rozběhne na plné obrátky a problém je vyřešen.

Žel ani v tomto divadelním kuse multiplikační dějová linka patřičně nezapůsobí. Jak zdravý rozum diváků i poznatky ekonomie napovídají, problémem není kamsi zatoulaná poptávka, kterou se politici pokouší všemi možnými způsoby vylákat z její skrýše (třeba podporou investic, třeba politickou integrací) a na níž v zástupech čekají nevyužití výrobní faktory. Pravda, ony zástupy čekají, nikoli však na zatoulanou poptávku, nýbrž na reformu trhu práce, která jim umožní dohodnout se s podnikateli, kteří by je rádi zaměstnali.

Ne ne, tudy prý cesta nevede. Pracovat ano, avšak podle přísných regulí. ČR proto „bude podporovat společné iniciativy na úrovni společenství zaměřené na boj proti nehlášené

Pozvánka na happening

Liberální institut si společně se svými příznivci připomene Den daňové svobody v roce 2004 formou happeningu v úterý 15. června v 16.30 hodin na Můstku. Dále se 15. června 2004 bude konat happening v Broumově a ve spolupráci s Mladými konzervativci v Brně, Plzni, Ostravě, Olomouci, Hradci Králové, Ústí nad Labem a Českých Budějovicích. Více se dozvíte na stránkách <http://www.danova-svoboda.cz>

Polštář pro celníky

David Lipka

Při hodnocení vstupu do EU se některá česká média rozhodla „objektivně“ zvážit pro a proti.

Zatímco výhody pro české občany prý na celé čáře převažují, najde se přesto jedna skupina, která bude vstupem vážně postižena. Jsou jí celníci.

Před vstupem do EU a při našem členství ve všech možných organizacích „umožňujících“ svobodný obchod jsme napočítali 9440 celníků. Po přistoupení k EU, kdy se rozpustíme uprostřed ohromného Jednotného trhu, jich nicméně budeme, světe div se, potřebovat jen 7090. Celých 2350 našich celníků si bude muset najít práci.

Každá mince má dvě strany, a nic není zadarmo. I za rozšíření tudíž bude muset někdo zaplatit, padlo to na celníky... ale padne to i na nás. Již nyní zaznívají varování. Němečtí celníci kupříkladu počítají s tím, že po rozšíření Evropské unie 1. května dojde k drastickému nárůstu při pašování cigaret a drog přes česko-

(pokračování na straně 4)

„Ekonomia“ v ofsajde

Šimon Biľo

Vedeckým poznaním rozumieme poznanie sveta takého, akým je. Človek s ambíciou dospieť k vedeckým znalostiam istých javov, skutočností či procesov musí bezpochyby postupovať v rámci určitého súboru pravidiel. Takýto postup je nevyhnutný, pokiaľ si kladie za cieľ výsledky svojho poznania prezentovať a zmysluplne obhájiť pred vedeckou obcou či verejnosťou. Jednou zo zásadných podmienok postupu každého takéhoto skúmania je zaiste hodnotová neutralita bádateľa. Vkomponovanie arbitrárnych etických súdov do tohto procesu je neprijateľné. Pojmy árijská chémia, židovská fyzika, či liberálna ekonomia sú nezmyselnými už z definície.

Ekonomia (katalaxia), ako spoločenská veda skúmajúca výmenu medzi jednotlivcami, založenú na všeobecnom prostriedku výmeny, teda nie je výnimkou. Ekonomom je človek, ktorý na základe zmysluplnej teórie rozumie všeobecným katalaktickým procesom. Ako vedec môže pristúpiť k výrokom typu: ak A, potom B. Napríklad: „Zvýšenie množstva peňazí v obehu, pri nemennom dopyte po peňažných zostatkoch, spôsobí pokles kúpnej sily peňazí.“ Táto výpoveď je evidentne pravdivá – každá dodatočná peňažná jednotka v zostatkoch jednotlivca zabezpečuje uspokojenie menej naliehavej

Letní univerzita liberálních studií 2004

Přihlaste se na 9. ročník Letní univerzity liberálních studií, která se koná 26. 6. – 3. 7. v Broumově. Hlavním přednášejícím je letos jeden z nejproslulejších současných světových představitelů rakouské školy prof. Joseph Salerno z Pace University, New York, který bude přednášet o měnové teorii, historii ekonomických učení a libertarianismu.

Více informací na <http://www.libinst.cz>

(pokračování na straně 2)

(pokračování na straně 3)

Dospěli jsme, hurá!

(pokračování ze strany 1)

práci“. Jakkpak by ne! Režisér musí mít přehled. Nepůjdeme nicméně do extrémů. Autoři vědí, že s regulací se to nesmí přehnat: „ČR bude podporovat další liberalizaci trhu v rámci dobře regulovaného multilaterálního systému.“ Je to jasné, dvě antagonistické síly liberalizace a regulace se nám syntetizují na vyšší evropské úrovni blahobytu. Ale dokonce ani s blahobytem se to nesmí přepísknout. Spotřeba musí být udržitelná. A tak bude ČR kupříkladu prosazovat „uplatňování dobrovolných dohod mezi

cent 100? A když ta auta pak (náhodou) vezeme, budeme mít přebytkovou obchodní bilanci. Postavíme si veliký sejf, kam všechny ty nashromážděné peníze uložíme, a jednou za rok uspořádáme den otevřených dveří, kdy si občané vystojí kvůli shlédnutí onoho blahobytu náležitou frontu.

Že by autoři v celém tom vzrušení z našeho vstupu pozapomněli na komparativní výhody a přínosy dělby práce? Snad. Ale s těmi inovacemi a růstem produktivity to snad smysl dává, ne? Právě inovace objeve-

euroamerické politiky intervencionismu. A kdo jiný by mohl více přispět než naše země, která má s cizími intervencemi tolik zkušeností. Je proto nasnadě, že „ČR podporuje ambici EU stát se jedním z hlavních aktérů mezinárodní politiky“. „ČR je připravena uplatňovat aktivní přístup k šíření a obhajobě lidských práv a demokracie.“ I kdybychom se měli spojit s ďáblem, chtělo by se dodat...

Ostatně je kde se inspirovat. Cestu ukázaly již dvě velké postavy euroamerických dějin, F. D. Roosevelt, a – dle slov G. W. Bushe – velký přítel svobody Winston Churchill. Ti ukázali, že se zlem je třeba bojovat a že když je patričné odhodlání, žádná cena není dost vysoká. Konec konců uznejte, že více než 600.000 civilistů zavražděných při bombardování německých měst za druhé světové války se zřejmě nevymyká „nepřiměřenému zasahování“ do základních práv občanů. Jistě, 130.000 civilistů, zejména uprchlíků, zabitých během tří dnů a nocí při bombardování Drážďan v únoru 1945 také asi mělo svůj význam při šíření demokracie, stejně jako 200.000 mrtvých civilistů v Hirošimě a Nagasaki. To vše, jak prohlásil Churchill, s cílem „obnovit statut člověka“.

Nechme stranou historii a povšimněme si ještě jednoho aspektu v odstavci o terorismu. Pozoruhodné je, že největší pozornost se věnuje tzv. „nelegální migraci“. Je prý třeba posílit ochranu vnějších hranic nejen proti vstupu zahraničního zboží, ale zejména vstupu osob, je třeba zavést biometrickou identifikaci osob a centrální vízový informační systém, aby měla vláda dokonalý přehled o všech svých současných i potenciálních podřízených. Nepohodlné osoby raději vůbec nepouštět, ušetříme si tak práci s jejich nákladným vysídlováním. I zde poskytl W. Churchill návod, když se v roce 1945 veřejně podívoval nad tím, proč „je tolik povyku kvůli ruským deportacím Sasů a ostatních z Rumunska“ a připojil svůj názor, že nemůže říci, „že Rusové dělají cokoli špatného, když nutí Rumuny libovolného původu pracovat v ruských dolech.“ Ne všichni se přeci počítají úplně stejně. Vždyť již v roce 1919 se tatáž „velká postava evropských dějin“ pozastavovala nad „přecitlivělostí“ ohledně použití chemických zbraní v Iráku. „Jsem silně pro použití jedovatého plynu proti necivilizovaným kmenům“, prohlásil ve stejné souvislosti.

Kořeny evropské politiky jsou jasné, jen prostředky se zatím liší... Když už ale do Evropy někoho neprozřetelně pustíme (přesnější by bylo říci, když se nám nepodaří zabránit mu ve vstupu), je třeba přijmout opatření, která „dostatečně a spravedlivě zajistí dělbu břemene [azylové politiky] mezi členské státy a rovněž minimalizují zneužívání zejména azylového řízení občany třetích zemí“.

Historie se opakuje stále znovu a znovu. Platí sice, že dvakrát nevstoupíš do téže ře-

Chléb a hry

I když bychom zcela pominuli otázku faktických výhod či nevýhod vstupu ČR do EU, neměli bychom zapomínat na to, jak druhořadý měly význam v diskusi o našem členství. Od začátku bylo *politicky* jasné, že „musíme“ vstoupit, a tomu také odpovídaly kroky vládnoucích politických kruhů. Škoda, že se více nezdůrazňuje, že veškeré české náklady na propagandu EU byly hrazeny z prostředků, které nám všem – jak příznivcům tak odpůrcům EU – politici vzali na daních. Nejenže nám nejprve vezmou peníze, aby za ně nakoupili plakáty, jejichž prostřednictvím nás přemlouvali, abychom hlasovali v referendu pro. Nejenže nám vzali peníze na to, aby sponzorovali desítky mediálních diskusí o výhodnosti vstupu. Jako by to vše nestačilo, ještě nám nakonec vezmou peníze na to, aby vstup do EU náležitě oslavili. Dodnes platí tisíciletá zásada jak ovládnout masy – poskytovat lidem (za jejich peníze) *chléb a hry*.

Dan Šťastný

státní administrativou a sdruženími výrobců“ či „vytváření a využívání obchodních sítí nabízejících výrobky a služby příznivé k životnímu prostředí“.

Aby bylo v EU vidět, že nejsme nějakí sobci, kteří chtějí z EU urvat jen co nejvíce dotací a parazitovat tak na úkor bohatších spoluobčanů, ujišťují nás autoři, že „ČR má zájem na tom, aby EU, k níž přistupuje, byla společenstvím funkčním, efektivním a prosperujícím.“ Evropské blaho je nám draho, zaznívá ze Strakovy akademie! Nechápete-li, jak se to najednou mohlo stát, že jde politikům o blaho celku, uleví se vám o několik stránek dále, kde je tento cíl rozveden. Píše se tam, že chceme, „aby do roku 2013 došlo u podprůměrně výkonných členských zemí k vyššímu růstu HDP na obyvatele než v případě zemí s nadprůměrnou výkonností“. Nejde nám tedy toliko o prosperitu jako spíše o dosažení rovnosti. A jak se ostatním vyrovnat?

Budeme „formulovat politiky vedoucí k co největšímu zastoupení ekonomických aktivit založených na vyšší přidané hodnotě, inovacích a růstu produktivity práce.“ Ano, zde je zašifrováno ono známe heslo: nechceme se stát montážní linkou Evropy. Ne dovězt vstupy, smontovat a exportovat! Pěkně si to tady celé vymyslet, vytěžit, zpracovat, smontovat a... samozřejmě nakonec exportovat. Autoři nás ujišťují, že podpory vývozu budeme poskytovat „v maximální možné míře“. Zdá-li se pamětníkům, že něco podobného tady už jednou bylo, nemýlí se. Proč věci dovážet, když si je umíme udělat doma? Proč mít na výrobě aut jen 40 % přidanou hodnotu, když můžeme mít pro-

né podnikateli umožňují z daných zdrojů získat co největší bohatství. Nepochybně, háček je však ve slově podnikatel. Podnikatel a vláda totiž ani v EU nejsou jedno a totéž. Vláda neumí ani zvýšit produktivitu, ani podpořit inovace, rozhodně ne takové, které se vyplatí. Vláda umí pouze jedněm vzít a jiným dát, vzít těm, kteří něco umí, dát těm, kdo nejvíce křičí.

Uvedené naznačuje, že k dohnání a předehnaní zemí bohatých reálně zbývá jen jedno řešení – bohaté přibrzdit. O tom, že k přibrzdění – a nejen těch bohatých – dojde, je ve vládním materiálu důkazů dost a dost. Stručně řečeno, je celý o tom, jak zabránit svobodnému podnikání, inovacím a investicím. Přesto jsou v něm některé pasáže výjimečně pozoruhodné. Není to ani harmonizace daní, ani budování znalostní společnosti, ani podpora mimoprodukčních funkcí zemědělství, ani zvýšení produkce sladkovodních ryb „nejen s cílem podpořit exportní odvětví, ale i zdravou výživu obyvatelstva“. To vše je evropský evergreen, o kterém bylo popsáno mnoho stránek.

Vskutku výjimečná je kapitola *Svoboda a bezpečnost občanů*. „ČR bude prosazovat, aby bezpečnostní opatření nepřiměřeně nezasahovala do základních práv a svobod občanů EU.“ Trochu ta práva pošlape, ale jen přiměřeně! Je totiž třeba bojovat s terorismem – zapojit se do „společných preventivních operací mimo území EU“, „podporovat akceschopnost euroatlantické vazby“. Rozhodne-li se pomazaná kvalifikovaná většina, že se nám Evropanům někdo nelíbí, preventivně ho zdemokratizujeme. Vše v nejlepší tradici

ky, ale alespoň jedna jistota pretrváva. Víme, že voda vždy poteče z vyššieho miesta na miesto nižšie a že si najde cestu, ktorá jí bude klásť najmenší odpor. I v lidských dejinách máme obdobnú jistotu. Nevíme síce, jaké konkrétne podoby na sebe politická moc vezme, nevíme, jakými líbivými hesly se zaštití, nevíme, kdo a jak jí bude kon-

krétně zasažen, avšak víme s naprostou jistotou, že povede k menší svobodě a menšímu blahobytu. A přitom by stačilo tak málo. Máme totiž možnost do oné politické řeky znovu a znovu nevstupovat. Stačí jen používat vlastní rozum a nenaletět politikům... Jak ale ukazuje historie, zase „tak málo“ to není.

A proto jsme po Václavském náměstí plným hajlujících lidí, Staroměstském náměstí aplaudujícím Klementu Gottwaldovi, byli nyní svědky neméně bujarých akcí při oslavách našeho přistoupení. Nezbývá než doufat, že následné vystřízlivění nebude tak bolestivé jako v předcházejících případech. ■

„Ekonomía“ v ofsajde

(pokračování ze strany 1)

potreby. Obetovaná príležitosť zo straty peňažnej jednotky predstavuje pre jedinca, prirodzene, nižšiu ujmu v prípade, keď má peňažných jednotiek viac, v porovnaní so situáciou, keď disponuje ich nižšou zásobou. Inak povedané, keď disponujeme vyššou sumou peňazí, sme ochotní za jednotlivé výrobky zaplatiť viac. Pokiaľ, ceteris paribus, v jednom momente začnú niektorí ľudia disponovať vyššími peňažnými zostatkami a tento jav zároveň nie je vykompenzovaný znížením peňažných zostatkov iných subjektov, cenám jednotlivých produktov sa otvorí priestor pre rast. Ľudia so zvýšenými peňažnými zásobami sa budú „preplácať“ v túžbe získať niektoré statky. A vyššie ceny výrobkov znamenajú zníženie „ceny“ peňažnej jednotky.

Je nepopierateľné, že obhájiť ekonomické propozície sú tie, ktoré poukazujú aký svet je, prípadne, čo sa stane, keď do jeho fungovania zasiahne určitý prvok. Na principiálne odlišné pole však prichádzame s tvrdeniami typu: Myslím si, že A je dobré. Snažme sa zabezpečiť A. Prostredníctvom vedy (ekonomie) nájdeme prostriedky (B,C,D...) na dosiahnutie A. Záver: Ekonomia dokazuje, že sú prostriedky (B,C,D...) potrebné/opodstatnené.

V tejto obnaženej podobe je nezmyselnosť prezentovaného prístupu zjavná. Ekonomia nič podobné dokázať nemôže. Uvedený postup je ekvivalentný napríklad sledu: A nenávidí živých politikov. Prírodné vedy mu dávajú lacnú a efektívnu možnosť vysporiadať sa s týmto problémom prostredníctvom strelných zbraní. Teda prírodné vedy dokazujú, že je potrebné strelnými zbraňami likvidovať politikov? Samozrejme, že nie. Ide jednoducho o jemne mätúci prenos subjektívneho predpokladu – hodnotového súdu, refázom implikácií.

Pokiaľ v našom bádani striktné dodržiavame hranicu, ktorá oba prístupy oddeľuje, je všetko v najlepšom poriadku. Problémy nastávajú v opačnom prípade. A v poslednom polstoročí vývoja ekonomickej vedy nepredstavujú podobné prehrešky žiadnu výnimku. Do tejto kategórie spadá aj zdôvodnenie rovnej dane, založené na prácach nobelistov (1996) Vickreyho a Mirrleesa. Ich prapodivný „ekonomický“ prístup k výberu daní z príjmu sa pokúsime zhrnúť v nasledujúcich odsekoch.

Optimálny daňový systém má sledovať dva ciele: efektívnosť a spravodlivosť. Inými slovami, je potrebné vyrobiť čo najviac, a zároveň zabezpečiť čo najvyššiu „rovnosť“. Problém spočíva v tom, že sú si tieto dva ciele navzájom protichodné. Zdanenie, počítané ako percentuálna čiastka z príjmu, demotivuje, v závislosti na svojej intenzite, pracovníkov pracovať. To vplýva na celkový vyrobený produkt.

Preskúmame alternatívy, ktoré sa vzhľadom na daň z príjmu vynárajú.

Pôvodným ideálom utilitarisov bola 100 % daň zo zárobku, ktorý prevyšuje istú štátom stanovenú čiastku. V otázke ideálu rovnosti, by boli nepochybne dosiahnuté značné úspechy. Viac ako nezdaňovaný limit by však vyrobil len málokto. Spoločnosť by vytvorila menej produktu, bola by „chudobnejšia“.

V prípade nulovej dane by, naopak, produktivita bola maximálna (nikoho by neťažilo daňové bremeno), no prerozdeľovanie nulové.

Ideálnym riešením, ktoré Vickrey sformuloval, by bola daň z hlavy – konkrétna čiastka, ktorú by štát každému určil v závislosti na jeho „objektívnych“ pracovných schopnostiach. Daň by sa platila paušálne, pracovník by nebol demotivovaný pracovať. Dodatočný príjem by totiž nepredstavoval nárast daňového bremena. Vzhľadom na asymetrickosť informácií, ktorou disponuje na jednej strane štát so svojou mašinériou a pracovník na strane druhej, však nie je možné podobný systém zrealizovať. Jediné pracovník disponuje vedomosťou koľko, a ako intenzívne, je schopný pracovať.

Riešením, za ktorého realizáciu vďačíme Mirrleesovi, je stanovenie akéhosi „kompromisného“ daňového systému. Ide o optimalizáciu maximalizujúcu produkt a „rovnosť“. Svoj model postavil, okrem iného, na predpokladoch, že sú známe úžitkové funkcie ľudí a ich schopnosť pracovať. Na tomto mieste musíme, z dôvodu ďalšej analýzy, zdôrazniť predpokladanú merateľnosť úžitku a jeho medziosobnú porovnateľnosť. „Testovanie“ tohto modelu hypotetickými alternatívami (pretože skutočné údaje nie je možné zozbierať) priviedlo Mirrleesa k zaujímavému záveru. Všetky situácie vykazujú, s istými zanedbateľnými odchýlkami, ako najefektívnejšie rovné zdanenie. Preto niet pochyb, že rovná daň je rovnako vhodná pre reálny svet. Ekonomia tak vedecky zdôvod-

nila rovnú daň. A kto má niečo proti tomu, nech si príde s vlastným modelom...

Hovoríte si: Zaujímavé. Imponujúce. Čo vlastne nie je schopný vypočítať ľudský génius?

Skutočne?!?! V nasledujúcom texte rozoberieme a usvedčíme škandálnu pseudovedeckosť tejto teórie i jej protagonistov.

Ako sme povedali na začiatku, vedecké skúmanie môže popisovať len to, čo jest, nie čo by malo byť. Jeho výsledky nás musia oboznámiť s realitou. Rovnako ako nie je možné, aby za ostatných podmienok nezmenených, platil gravitačný zákon odlišne pre obyvateľa Bratislavy či Košíc, tak nie je možné aby bol za rovnakých okolností ekonomický zákon pre rôznych ľudí rôzny. V tom prípade by už jednoducho nemohol byť zákonom.

Vyššie prezentovaný model však už na začiatku prichádza s jedným veľmi dôležitým predpokladom, ktorému rozhodne nemožno prisudzovať hodnotovú neutralitu – požiadavkou spravodlivosti a efektívnosti. Tento predpoklad nie je možné odstrániť, stojí na ňom existencia celého modelu – v opačnom prípade niet čo optimalizovať.

V tomto momente stojíme pred odpoveďou na dve zásadné otázky: „Čo máme rozumieť pod pojmi spravodlivosť a efektívnosť, čo sa skrýva za ich maximalizáciou?“ a „Mohli by sme predpoklad žiadosti po ich naplnení zakomponovať do všeobecnej ekonomickej teórie?“

S ohľadom na prvú otázku nebudeme náš výklad zbytočne okliešťať, parametre modelu nie sú nemenné. Je možné snažiť sa o čo najvyšší a zároveň najrovnejší peňažný príjem pre všetkých, či jednoducho maximalizovať spoločenský úžitok.

Pri druhej otázke v podstate skúmame, či rovnaké etické hodnoty zdieľajú všetci ľudia. Odpoveďou je: Niet dôvodu sa niečo podobné domnievať! Sú ľudia, ktorí nerovnosť výslovne preferujú pred egalitárstvom. Oblasť preferovateľných „spoločenských“ cieľov, ktoré tomu „našmu“ priamo konkurujú je nespočetne. Napríklad: maximalizácia populácie, či rozlohy štátu, rozvoj konkrétnych odvetví ako kultúra, poľnohospodárstvo atď...

Prichádzame k rovnakej absurdite ako na začiatku našej analýzy? Prostriedky (rovná daň) sú „dobré“, pretože slúžia najvhodnejšie „našim“ cieľom (spoločenské prerozdeľovanie)? Nepochybné.

Problém tohto modelu však, bohužiaľ, nekončí pri hodnotovej neutralite. Ide, prirodzene, o dostatočne silný úder pre celý projekt, pretože je týmto postavený za hranicu vedeckosti. Rovnako závažným prehreškom jeho autorov je však aj použitý „ekonomický“ „aparát“.

Bezpochyby je možné napadnúť viacero aspektov uplatneného prístupu. My sa však z dôvodov priestoru a účelosti zameriame na, pre nás, zásadnú otázku, a to problém merateľnosti úžitku. Akonáhle totiž ukážeme principiálne nevhodné používanie tejto ekonomickej kategórie, musí celá prezentovaná teória spolu so svojou metodológiou upadnúť do infinitezimálnej insignifikantnosti.

Aké predpoklady teda v našom skúmaní využijeme? Budeme sa zaoberať ľudskými bytosťami – tvormi, pre ktoré je charakteristické **konanie** – účelné správanie sa. Toto ľudské konanie je nám, ľudským bytosťami, prirodzené. Sme schopní rozpoznávať **zámer** konajúcich jedincov. V dôsledku tejto pravdy – že ako ľudské bytosti sme schopní **pochopiť** iných ľudí, dokážeme z nášho poznania vyvodiť všeobecne platné zákony ľudského konania.

Ľudské konanie je využívanie prostriedkov vo viere dosiahnutia istých cieľov. Toto platí, prirodzene, za predpokladu nemožnosti uspokojenia všetkých cieľov súčasne – za predpokladu vzácnosti. Človek tak volí medzi naplnením rôznych očakávaných cieľov. Voľba znamená buď A alebo B. Predstavujeme si ju ako realizáciu najžiada-

nejších dosiahnuteľných relevantných možností ordinálne zoradených v jednej preferenčnej škále. Konkrétna škála môže byť tvaru: tri hrušky preferujem pred dvoma banánmi a tie pred jedným jablkom... Takéto zoradenie je však z nášho pohľadu zmysluplné jedine v rámci konania, pretože je kategóriou konania. Predstava škály preferencií, zostavenej nezávisle na konaní, je len čírou abstrakciou, vytvorenou pre naše jednoduššie pochopenie ľudského konania. Princíp voľby stojí na **porovnávaní** možností (napríklad: preferujem kilogram banánov pred 32 korunami). Jedinec vyberá tú alternatívu ktorá mu prináša najväčšie psychologické uspokojenie – najväčší úžitok. Jednotlivým možnostiam ale nepriraďujeme kvantitatívnu jednotku umožňujúcu vzájomné porovnanie. To by bolo v príkrom rozpore so spôsobom akým konáme. Naše rozhodnutia vyplývajú z posudzovania rôznych alternatív, v zmysle niečo je lepšie ako niečo iné. V rámci tohto prístupu nemá princíp ekvivalencie respektíve indiferencie najmenšie opodstatnenie. Úžitok, ako kategória voľby, je preto bezpochyby bezrozmerná veličina, pojem vyjadrujúci uspokojenie.

Poznatky predchádzajúcich dvoch odstavcov zhrnieme nasledovne: Ľudia konajú. Nepoznáme jednotlivé ciele medzi ktorými volia. Ak sa ich na ne spýtame a oni odpovedia, naše poznanie to nijako neobohatí, preferencie sa v čase menia a motivácia respondentov môže byť iná ako hovorí pravdu.

TERRA LIBERA

je vydávaná spoločnosťou TERRA LIBERA.

Kontaktná adresa:

TL, c/o Liberálny inštitút,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.

Keby sme ich preferenčné škály poznali, nepoznáme relatívnu váhu jednotlivých alternatív. V dôsledku neexistencie **objektívnej kvantitatívnej jednotky** merania úžitku nie sme schopní uskutočniť jeho **medzosobné porovnanie**.

Cieľom tohto článku nie je potvrdiť ani vyvrátiť myšlienku rovnj dane. Ekonomia, sama o sebe, na takú otázku odpoveď dať nemôže. Toto zistenie, akokoľvek skľučujúce na nás pôsobí, by malo byť súčasťou základnej výbavy každého ekonóma. Vedec jednoducho musí poznať pole pôsobnosti svojho skúmania. Rovnako tak si musí uvedomovať význam metód, ktoré pri skúmaní tohto terénu používa. Budovanie modelov založených na predpokladoch merateľnosti úžitku je, prirodzene, možné. Ich nepoužiteľnosť v poznávaní reálneho sveta z nich však robí bezcenné, ale o to nebezpečnejšie, hračky. ■

Šimon Biľo je študentom VŠE, publikuje na www.danova-svoboda.cz

Polštár pro celníky

(pokračování ze strany 1)

a polsko-německé hranice. "V sousedních zemích už nyní existují pašerácké bandy, které považují datum rozšíření EU 1. května za 'Den D', kterým počínaje bude lehčí pašovat toto zboží do nynějších zemí EU," poznamenal podle listu *Freie Presse* vedoucí celního úřadu v Drážďanech Michael Schwarzenberger. Počítá proto s tím, že nárůst kriminality přesáhne možnosti úřadu. "Je jisté, že pašování, naplní-li naše očekávání, nebudeme schopni zabránit," dodal. To máte za to, že nás omezujete, však uvidíte, ještě budete volat po tom, abychom se do opuštěných budov zase vrátili!

Společnost se s tím však už nějak vypořádá, co chudáci celníci? Jak oni se vypořádají s výpadkem svých příjmů? Pro některé bude zřejmě nejtěžší vyrovnat se se ztrátou psychologického příjmu z šikanování lidí. Tato ztráta je nenahraditelná, žádné občanské povolání nic ani vzdálené podobného nenabídne. Je nám skutečně líto...

Další ztrátou bude mzda, kterou lidé platili celníkům za to, aby si nemohli s ostatními směniti to, co chtějí. Ani tím to ale nekončí. Neméně citelná bude pro celníky ztráta možnosti vybírat úplatky. Tak třeba ty, které vybírali za to, že zajistili bezproblémový průjezd přes hranice, tedy bez hlubší kontroly toho, co lidé vlastně vezou. „Celníci

vybírali od řidičů částky od pěti do deseti euro. Když to sečteme, mohla si celá směna celníků přijít denně až na 130 tisíc korun," prohlásila mluvčí protikorupční policie Jana Moravcová. V denní směně pracovalo asi dvacet lidí, což znamená, že by si každý celník přivydělával ke svému v průměru sedmáctitisícovému platu bokem 6,5 tisíce korun denně.

Ve světle uvedeného každý slušný občan uzná, že tak velké příkoří nelze dopustit. I připravili proto naši politici polštář různých dávek, který celníkům dopad na zem, kde o tom, co si vydělají, rozhoduje snaha a šikovnost, a nikoli moc a šikanování, změkčí.

Ze všeho nejdříve je tu odstupné ve výši dvojnásobku průměrného výdělku. Vezmeme si hypotetického celníka, který po 25 odsloužených (komu sloužil?) letech vydělává 25.000 korun měsíčně. Ten získá 50.000, což však jen stěží utiší bolest nad daleko větší ztrátou.

Přichází tedy odchodné. Jeho výše se rovná poslednímu hrubému služebnímu příjmu a náleží celníkovi, jestliže jeho služební poměr trval alespoň šest let. Působil-li člověk jako celník déle, zvyšuje se mu za každý další ukončený rok služební poměr o jednu třetinu hrubého měsíčního služebního příjmu. Výše odchodného nesmí přesáhnout

šestinásobek posledního hrubého měsíčního služebního příjmu. Řekněme, že je propuštěnému celníkovi kolem 45 a vydělával si bráněním svobodnému obchodu 25 let, dostane dalších 150.000 Kč.

To vše ale tlumí jen prvotní dopad. Řekněme, že se za 200.000 celník z šoku vzpomene a začne přemýšlet jak dál. Nyní mu v přemýšlení pomůže Příspěvek za službu. Ten náleží ve výši 20 % služebního příjmu, jestliže celník konal službu alespoň po dobu deseti let. Za každý další ukončený rok této služby se příspěvek zvyšuje o 1 % služebního příjmu. Pro našeho hypotetického celníka to znamená 8.750 Kč měsíčně. Při předpokladu vyplácení příspěvku po dobu 20 let si přijde na dalších 2.100.000.

Celkem nám to tedy dělá 2.300.000 korun. No a kdyby snad byl propuštěn nějaký celník–nováček a neměl odsloužených požadovaný počet let, nemusí zoufat. Dostane alespoň Platové vyrovnání ve výši rozdílu mezi posledním čistým měsíčním služebním příjmem a čistým měsíčním výdělkem dosahovaným z výdělečné činnosti v občanském povolání nebo hmotným zabezpečením uchazeče. Takže má alespoň 12 měsíců, po které se tato dávka vyplácí, o životy postaráno.

Kdepak, opět nemají ti euroskeptici pravdu, v EU bude dobře i pro celníky... ■